

EDYCJA BIBLIJNA Z OKAZJI ROKU WIARY

Należy odnotować ukazanie się w 1968 r. rzadkiej edycji bibliofilskiej, jaką jest reprodukcja — *facsimile* papirusu Bodmer VIII, znakowanego P⁷². Papirus ten, publikowany po raz pierwszy w wydaniu naukowym przez M. Testuz, w kolekcji *Bibliotheca Bodmeriana*, Cologny-Genewa, w 1959 r., jest najstarszym egzemplarzem, który zachował nam w sposób najbardziej całościowy 2 listy św. Piotra. Warto przy tej okazji zwrócić uwagę na charakterystykę tego papirusu.

Papirus Bodmer VIII, pochodzący według wydawcy Testuza — z III w., jest ważny nie tylko dla krytyki tekstu, lecz także dla historii kanonu, ponieważ zaświadcza używanie obok 1P również 2P, który jest pismem deuterokanonicznym. Oba listy Piotrowe, zachowane w papirusie, stanowią część większego kodeksu, który obejmuje za porządkiem: apokryf zw. Narodziny Maryi, apokryficzną korespondencję między św. Pawłem a Koryntianami, XI odę Salomona, list św. Judy, homilię Melitona z Sardes o Wielkiejnocy, fragment hymnu chrześcijańskiego, Apologię Fileasza, dwa psalmy (33 i 34) oraz wreszcie oba listy. Jest to więc antologia tekstów, dochodząca do 180 stron; oba listy św. Piotra zawierają 36 stron. Foliały papirusowe są prawie wszystkie dobrze zachowane; można widzieć nawet nici introligatorskie. Ze spisu rzeczy, jak również z małego formatu (15,5 × 14,2 cm) można wnosić, że kodeks ten nie został sporządzony w celach liturgicznych, lecz z pobożności prywatnej, może dla biblioteki jakiegoś bogatego chrześcijanina w Egipcie. Ze pochodzi bowiem z Egiptu, wydaje się być dowiedzione, choć bliższej miejscowości powstania kodeksu nie znamy. Wydawca, Testuz, ryzykuje nawet opinię, że papirus został przepisany przez skrybów koptyjskich, co wynikałoby z obecności jednego słowa koptyjskiego na marginesie, a także z pomieszania głosek *k* i *g*, *l* i *r*.

Edycja jubileuszowa listów św. Piotra, powstała z inicjatywy papieża Pawła VI, za życzliwą zgodą dra Marcina Bodmera, właściciela kodeksu, nosi tytuł: *Beati Petri Apostoli Epistulae ex Papyro Bodmeriana VIII transcriptae*, a została opracowana typograficznie przez oficynę drukarską Pizziego w Mediolanie. Składa się z 2 tomów, o formacie 17 × 19 cm. Pierwszy tom zawiera wstęp Jean Guittona, omówienie naukowe o. Karola Martini, prorektora Biblicum oraz tekst grecki z odpowiednim aparatem krytycznym i tłumaczenie Wulgaty. Drugi tom zawiera wła-

ściwe *facsimile*, artystycznie oprowadzone w drzewo na wzór starożytnych opraw koptyjskich. W swych wnioskach naukowych o Martini stwierdza, że papirus potwierdza w całej pełni starożytność tekstu biblijnego listów, podawanego przez wydania krytyczne, jak np. A. Merka. Znaczenie więc papirusu Bodmer VIII polega nie na odkryciu nowych nieznanych lekcji, lecz na potwierdzeniu nieskażoności tekstu listów, dziś powszechnie przyjmowanego przez egzegetów, oraz na potwierdzeniu używania 2P — deuterokanonicznego — na równi z 1P. Szczegóły charakterystyczne: pod koniec 2P znajduje się ta sama formuła z życzeniami dla kopisty i czytelnika, co pod koniec 1P: „Pokój temu, który napisał i temu, który czyta”. Tytuł listu, znajdujący się pod koniec 2P, otoczony jest ozdobnikami, co znamionuje specjalną cześć kopisty dla tekstu, który skończy przepisywać. Jean Guittton podkreśla ze swej strony w przedmowie, że „jest to wielka radość dla wszystkich wiernych móc dotykać, rozważać — dzięki tej edycji pamiątkowej — znaki pisarskie najbardziej bliskie początkom, relikwie myśli i serca św. Piotra”.

Jeden z egzemplarzy *facsimile* otrzymał od Ojca św., wraz z dedykacją i autografem, metropolita krakowski, kardynał Karol Wojtyła.

Kraków

KS. J. CHMIEL

NAJSTARSZY KULT MARYJNY W NAZARET

Do ciekawych rezultatów doszli OO. Franciszkanie w swych badaniach archeologicznych w Nazaret. Zob. B. Bagatti, *Gli scavi di Nazaret*, vol. I: *dalle origini al secolo XII*, Jerozolima 1967. E. Testa. w: *Rivista Biblica* 10 (1968) 181—185.

Poprzednio już odkryto resztki bazyliki bizantyjskiej, poświęconej Matce Bożej, wzniesionej w V w., która zachowała się aż do Krzyżowców (XII w.), a o której wspomina Anonim z Piacenzy w r. 570, pielgrzym do Ziemi Świętej. Czy z okresu przed V w. nie mamy śladów kultu maryjnego w Nazaret? Otóż judeo-chrześcijaństwo już w II w. czcili „miejsce święte” w okolicach tzw. „domu Maryi”. Wiadomo z pewnych źródeł, że „krewni Pańscy” mieszkali w Nazarecie do III w. i przewodzili tamtejszej społeczności. Można więc przypuszczać, że owo „miejsce święte” zostało przez nich wzniesione — i to w kształcie synagogi. W tym właśnie otoczeniu kościoła-synagogi z II lub III w. zostały ostatnio znalezione rozmaite napisy (żłobione, rysowane lub malowane), które mówią o tajemnicy Wcielenia. Są to napisy różnojęzyczne: greckie, aramejskie, łacińskie, sryjskie, a nawet starormiańskie. Świadczy to o tym, że już od II w. kościół-synagoga był celem pielgrzymek wiernych różnych narodowości, którzy wzywali Chrystusa i Maryję, umieszczając na murze odpowiednie napisy o charakterze religijnym, np.: „Jezu Chry-